

פרשת בשלח תש"פ
בענין שירת הים

לעי"נ דוד בן גבריאל ופשה ז"ל
In memory of Daniel Laitman

רש"י
את היד הגדולה - את הגבורה הגדולה שעשתה ידו של הקדוש ברוך הוא. והרבה לשונות נופלין על לשון יד, וכולן לשון יד ממש הן, והמפרשו יתקן הלשון אחר ענין הדבור:

שמות פרק יד, לא
וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת הַיָּד הַגְּדוֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה יְקֹנֶק בְּמִצְרַיִם וַיִּירָאוּ הָעָם אֶת יְקֹנֶק וַיֹּאמְרוּ בְּיַד יְקֹנֶק וּבְמִשְׁעָה עֲבָדוֹ:

שמות פרק טו

(א) אִזּוּ יִשְׂרָאֵל מִשְׁעָה וּבְגִי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְיַקֹּנֶק וַיֹּאמְרוּ לְאִמְרָה לְיַקֹּנֶק כִּי גָאָה גָאָה סוּס וְרָכְבוֹ רָמָה בָּיִם:
(ב) עָזִי וְזַמְרַת יְהוָה וַיְהִי לִי לִישׁוּעָה זֶה אֱלֹהֵי וַאֲנֹהוּ אֱלֹהֵי אֲבִי וַאֲרַמְמָנְהוּ:

רש"י

(א) **אז ישרא** - אז כשראה הנס עלה בלבו שישיר שירה, וכן (יהושע י יב) אז ידבר יהושע, וכן (מלכים א' ז ח) ובית יעשה לבת פרעה, חשב בלבו שיעשה לה, אף כאן ישיר, אמר לו לבו שישיר, וכן עשה, ויאמרו לאמר אשירה לה'. וכן ביהושע, כשראה הנס אמר לו לבו שידבר וכן עשה (יהושע י יב) ויאמר לעיני ישראל, וכן שירת הבאר שפתח בה (במדבר כא ז) אז ישיר ישראל, פירש אחריו עלי באר ענו לה. (מלכים יא ז) אז יבנה שלמה במה, פירשו בו חכמי ישראל שבקש לבנות ולא בנה. למדנו שהיו"ד על שם המחשבה נאמרה, זהו ליישב פשוטו. אבל מדרשו אמרו רבותינו זכרונם לברכה, מכאן רמז לתחיית המתים מן התורה, וכן בכולן חוץ משל שלמה, שפירשוהו, בקש לבנות ולא בנה. ואין לומר וליישב הלשון הזה כשאר דברים הנכתבים בלשון עתיד והן מיד, כגון (איוב א ה) ככה יעשה איוב, (במדבר ט כג) על פי ה' יחנו, (שם כ) ויש אשר יהיה הענין, לפי שהן דבר ההוה תמיד, ונופל בו בין לשון עתיד בין לשון עבר, אבל זה שלא היה אלא לשעה אינו יכול ליישב בלשון הזה: **כי גאה גאה** - שנתגאה על כל גאה כתרגומו. דבר אחר בא הכפל לומר שעשה דבר שאי אפשר לבשר ודם לעשות, כשהוא נלחם בחבירו ומתגבר עליו מפילו מן הסוס וכאן סוס ורכבו רמה ביים וכל שאי אפשר לעשות על ידי זולתו נופל בו לשון גאות, כמו (ישעיהו יב ה) כי גאות עשה, וכן כל השירה תמצא כפולה (פסוק ב) עזי וזמרת יה ויהי לי לישועה (פסוק ג) ה' איש מלחמה ה' שמו, וכן כולם. דבר אחר כי גאה גאה על כל השירות, וכל מה שאקלס בו עוד יש בו תוספת, ולא כמדת מלך בשר ודם שמקלסין אותו ואין בו: **סוס ורכבו** - שניהם קשורין זה בזה והמים מעלין אותם לרום ומורידין אותם לעומק ואינן נפרדין: **רמה** - השליך וכן (דניאל ג ו) יתרמא לגוא אתון נורא. ומדרש אגדה כתוב אחד אומר רמה, וכתוב אחד אומר (פסוק ד) ירה, מלמד שהיו עולין לרום ויורדין לתהום, כמו (איוב לח ו) מי ירה אבן פנתה, מלמעלה למטה: (ב) **עזי וזמרת יה** - אונקלוס תרגם תוקפי ותושבחתי. עזי כמו עזי בשור"ק, וזמרת כמו וזמרת. ואני תמה על לשון המקרא שאין לך כמוהו בנקודתו במקרא אלא בשלושה מקומות שהוא סמוך אצל וזמרת, וכל שאר מקומות נקוד שור"ק, (ירמיה טז יט) ה' עזי ומעזי, (תהלים נט ז) עזו אליך אשמורה. וכן כל תיבה בת שתי אותיות הנקודה מלאפ"ים כשהיא מארכת באות שלישית ואין השניה בשו"א בחטף, הראשונה נקודה בשו"ק כגון עז עזי, רוק רוקי, חק חקי, עול עולו, יסור עולו (ישעיהו י כז), כל כלו ושלשים על כלו (לעיל יד ז). ואלו שלושה עזי וזמרת של כאן, ושל ישעיה (ישעיהו יב ב) ושל תהלים (תהלים קיח יד) נקודים בחטף קמ"ץ, ועוד אין באחד מהם כתוב וזמרת אלא וזמרת, וכולם סמוך להם ויהי לי לישועה, לכך אני אומר ליישב לשון המקרא, שאין עזי כמו עזי, ולא וזמרת כמו וזמרת, אלא עזי שם דבר הוא, כמו (שם כג א) היושבי בשמים, (עובדיה א ג) שוכני בחגוי סלע, (דברים לג טז) שוכני סנה. וזהו השבח עזי וזמרת יה הוא היה לי לישועה, וזמרת דבוק הוא לתיבת ה', כמו (שופטים ה כג) לעזרת ה', (ישעיה ט יח) בעברת ה', (קהלת ג יח) על דברת בני האדם. ולשון וזמרת לשון (ויקרא כה ד) לא תזמור, (ישעיה כה ה) זמיר עריצים, לשון כסוח וכריתה. עוזו ונקמתו של אלהינו היה לנו לישועה. ואל תתמה על לשון ויהי שלא נאמר היה, שיש לנו כמה מקראות מדברים בלשון זה, וזה דוגמתו (מלכים א ו ה) את קירות הבית סביב להיכל ולדביר ויעש צלעות סביב, היה לו לומר עשה צלעות סביב, וכן בדברי הימים (דברי הימים ב' י ז) ובני ישראל היושבים בערי יהודה וימלוד עליהם רחבעם, היה לו לומר מלך עליהם רחבעם, (במדבר יד טז) מבילתי יכולת ה' וגוי וישחטם, היה לו לומר שחטם, (שם לו - לז) והאנשים אשר שלח משה וגוי וימותו, מתו היה לו לומר, (שמות ט כא) ואשר לא שם לבו אל דבר ה' ויעזוב, היה לו לומר עזב: **זה אלי** - בכבודו נגלה עליהם והיו מראין אותו באצבע, ראתה שפחה על הים מה שלא ראו נביאים: **ואנוהו** - אונקלוס תרגם לשון נוה, (ישעיה לג כ) נוה שאנן, (שם סה י) לנוה צאן. דבר אחר ואנוהו לשון נוי, אספר נוי ושבחו לבאי עולם, כגון (שיר השירים ה ט - י) מה דודך מדוד דודי צח ואדום, וכל הענין: **אלהי אבי** - הוא זה וארומננהו. אלהי אבי, לא אני תחלת הקדושה, אלא מוחזקת ועומדת לי הקדושה ואלהותו עלי מימי אבותי:

רמב"ן
(א) **אז ישיר משה** - לשון רבינו שלמה, כשראה הנס עלה בלבו שישיר שירה וכן עשה ויאמרו לאמר וגו'. וכן אז ידבר יהושע (יהושע י יב), כשראה הנס אמר לו לבו לדבר וכן עשה ויאמר לעיני ישראל, וכן שירת הבאר שפתח בה אז ישיר ישראל (במדבר כא ז) פירש אחריו עלי באר ענו לה, וכן ובית יעשה לבת פרעה (מ"א ז ח), חשב בלבו לעשות לה הבית. אז יבנה שלמה (שם יא ז), פירשוהו חכמי ישראל (סנהדרין צא ב) שבקש לבנות ולא בנה. זהו ליישב פשוטו. ומה יאמר הרב בפסוק יעשו עגל בחורב (תהלים קו יט), כמה ימרוהו במדבר יעציבוהו בשימון (שם עח מ), וכל המזמור כן, יהרג בברד גפנם (שם מז), ישלח בהם ערוב (שם מה), וכן ומאין יבאו אליך (מ"ב כ יד), מן המכים אשר יכוהו ארמים (שם ח כט, ט טו), וכן ומשה יקח את האהל (להלן לג ז), כי איננו לשון הוה, שלא לקחו אלא פעם אחת. אבל דרך הלשון הוא לומר עתיד במקום עבר, וכן יאמרו במקומות רבים ההפך. והטעם, כי מנהג הלשון שהמספר ענין יעמיד עצמו בזמן שיחפוץ, וירמוז למעשה ממנו. פעם יעמיד עצמו בזמן המעשה וידבר בו בענין הווה, ועומד עליו בתחלתו, ויאמר "ישיר ישראל" כאלו משוררים לפניו, וכן כלם, ופעם יאחר עצמו ויאמר זה נעשה כבר, והכל לאמת ענין, ולכן רוב שיבא זה יהיה בענין הנבואות:

וכל הזמירות והנגונים של כל החכמות, נמשכין
מזה הזמר והנגון, שהוא למעלה מכל הזמירות
והנגונים של כל החכמות. כי הוא הזמר השני
להאמונה בהאור אין סוף עצמו, שהוא למעלה מן
הכל:

ולעתיד לבוא ישיהפך לכל העמים שפה ברוחה
לקרא כלם בשם ה"י" (צפנניה ג), והכל יאמינו בו
יתברך, אז יתקיים (שיר השירים ד): "תבואי
תשורי מראש אמנה". מראש אמנה דיקא, הינו
בחינת אמונה עליונה זו הנ"ל, שהוא ראש לכל
האמונות פנ"ל. וזה 'תשורי דיקא, הינו הנגון
והזמן השני לראש אמונה זו פנ"ל. ולבחינת זמר
של אמונה העליונה הזאת, אין מי שיזכה, כי אם
צדיק הדור, שהוא בחינת משה. שהוא במדרגת
אמונה זו, שהוא בחינת שתיקה, בחינת שתק כד
עלה במחשבה הנ"ל, הינו שהיא עדין למעלה
מהדבור פנ"ל. כי משה הוא בחינת שתיקה
פנ"ל:

וזה (שמות ט"ו): "אז ישיר משה", ואמר
חכמינו, זכרונם לברכה (סנהדרין צ"א): 'שר לא
נאמר, אלא ישיר', מכאן לתחית המתים מן
התורה, שעתידי משה לשיר לעתיד לבוא גם כן. כי
כל השירות, בין של עולם הזה בין של לעתיד
לבוא, הוא רק אצל משה, שהוא בחינת שתיקה.
שזכה לזמר ששני לאמונה העליונה על הכל,
ששם נכללין כל הזמירות, כי כלם נמשכים ממנה.
וזה שפרש רש"י:

'ישיר', יו"ד על שם המחשבה נאמרה. הינו
בחינות כד עלה במחשבה הנ"ל, בחינות משה,
בחינות שתיקה פנ"ל. ועל כן על ידי נגון של
הצדיק, שהוא בחינות משה פנ"ל, על ידי זה
עולים ויוצאים כל הנשמות שנפלו בתוך
האפיקורסית של חלל הפנוי. כי נגונו הוא
בבחינות 'ראש אמונה', הינו אמונה העליונה על
הכל, שעל ידי נגון ואמונה זו נתבטלים כל
האפיקורסית. ונכללים ונתבטלים כל הנגונים
בתוך הנגון הזה, שהוא למעלה מן הכל, שממנו
נמשכים כל הנגונים פנ"ל:

[ה] ודע, שעל ידי הנגון של הצדיק, שהוא בחינת
משה, הוא מעלה את הנשמות מן האפיקורסית
הזאת של החלל הפנוי שנפלו לשם. כי דע, שכל
חכמה וחכמה שבעולם, יש לה זמר ונגון מיחד.
שזה הזמר מיחד לחכמה זו, ומזה הזמר נמשכת
החכמה הזאת. וזה בחינות (תהלים מ"ז):

"זמרו משכיל", שכל שכל וחכמה יש לו זמר ונגון.
ואפלו חכמת האפיקורסית, יש לה נגון וזמר
המיחד לחכמה האפיקורסית. וזה שאמר
רבתינו, זכרונם לברכה (חגיגה ט"ו): 'אחר מה
היו בה זמרא יוני לא פסק מפמה, וכשהיה קם
מבית המדרש, כמה ספרי מינין נופלין ממנו, כי
זה תלוי בזה, כי על ידי זמר הנ"ל שלא פסק מפיו,
על ידי זה היו הספרי מינין נופלין ממנו, כי זה
הזמר היה מיחד לזה האפיקורסית והמינות
שהיה לו. נמצא כל חכמה וחכמה לפי בחינתה
ומדרגתה, כן יש לה זמר ונגון השני ומיחד אליו:
וכן ממדרגה למדרגה, כי בחינת החכמה
שבמדרגה היותר עליונה, יש לה זמר ונגון יותר
עליון לפי בחינתה. וכן למעלה מעלה עד ראשית
נקדת הבריאה שהיא תחילת האצילות, ושם אין
למעלה ממנה. ואין מקיף לאותה חכמה שיש שם,
כי אם אור האין סוף המקיף לחלל הפנוי,
שבתוכו כל הבריאות והחכמות. ובודאי גם שם
יש בחינת חכמה, אך החכמה שיש שם באור אין
סוף, אי אפשר לידע ולהשיג אותה. כי אין סוף
הוא השם ותברך בעצמו, וחכמתו אי אפשר
להשיג כלל. ואין שם רק בחינת אמונה,
שמאמינים בו יתברך שאורו האין סוף מסבב כל
עלמין ומקיף הכל:

ואמונה, יש לה גם כן זמר ונגון המיחד לאמונה.
וכמו שאנו רואים שאפלו אמונות עכו"ם בדברי
טעותם, יש לכל אמונה של עכו"ם נגון מיחד,
שמזמרין בו ועורכין בו בבית תפלתם. כן להפך
בקדשה, כל אמונה יש לה זמר ונגון. ואותו הזמר
המיחד לאמונה הנ"ל, שהוא אמונה העליונה מכל
המיני חכמות ואמונות שבעולם, הינו אמונה
בהאור אין סוף עצמו הסובב כל עלמין פנ"ל,
אותו הזמר הוא גם כן למעלה מכל הנגינות
וזמירות שבעולם, השיכים לכל חכמה ואמונה.